

**УСВОЯВАНЕ НА ТЕРМИНОЛОГИЧНО-КОНЦЕПТУАЛНАТА СИСТЕМА В
СПЕЦИАЛНОСТТА „РЕНТГЕНОВ ЛАБОРАНТ: ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ И
ВЪЗМОЖНИ РЕШЕНИЯ**

Мария Сайкова

Медицински колеж

Медицински университет, Пловдив

ул. “Бр. Бъкстон”, 120

гр. Пловдив, 4000

Email: ivodagnev@abv.bg

**ACQUISITION OF TERMINOLOGICAL AND CONCEPTUAL SYSTEM IN THE
SPECIALTY “RADIOGRAPHER”: PROBLEMATIC ISSUES AND POSSIBLE
SOLUTIONS**

Maria Saykova

Medical College,

Medical University – Plovdiv

120 Buxton Bros, 4000

Plovdiv

ABSTRACT

The article evaluates term acquisition in the specialty of “Radiography” at the Medical College, Plovdiv. A questionnaire is conducted among students from 1 and 3 year, respectively, in order to gauge term identification. The objectives of the research aim at establishing, on the one hand, the level of competence of the students with respect to the surface realization of the terminological units and, on the other, to delineate the parameters of problematic issues related to language teaching and terminological expertise.

Keywords: radiographer, questionnaire, terms, language acquisition, conceptual system

Увод

Установяването на терминологичната система в определена област е неразривно свързана както с развитието на съответната наука, така и с обучението на бъдещите кадри на основните ѝ принципи. Като се има предвид многоаспектната същност на термините, в която и да е област на знанието (Кабре 2003), тяхната епистемологична и дидактична стойност от особен интерес за терминологи и обучители е процесът на утвърждаване и развитие на съответната терминологична система или микросистема. В операционен аспект за преподавателя в дадена област, а и за изследователите на качеството на обучение от съществено значение е формирането на устойчив терминологичен инструментариум, за чиято цел най-важно е да се определи най-тясно специализираната (сърцевинна) терминологична лексика. Отграничаването на такъв корпус от епистемно-онтологични понятия в дадена научна дисциплина би хвърлило светлина не само върху отношението общоупотребима - терминологична лексика, но и би показало системния характер на конкретния понятиен апарат и би го проблематизирало. Както отбелязва Попова (2012), термините трябва да се разглеждат според тяхната импликационна и класификационна същност в семантичен аспект, както и във формалното им проявление. За изследователя терминолог този ракурс на наблюдение е най-напред свързан с конкретния анализ на определени понятийни сфери и определяне на степента на тяхната системност по отношение на структурния строеж и съответствия на признаци (Попова 2012). В плоскостта на

операционализацията това води към извършване на честотен анализ на понятийно-семантичната конфигурация. Високото ниво на повторемост на еднакви компоненти от термините, принадлежащи към една и съща семантична група (Х. Сейгър 1990), би обозначило освен родови и видове признаци и принадлежност към основно ядро на терминологична подсистема. Именно релацията изграждане на понятийен апарат и дефинирането на параметрите на горепосочената подсистема стои във фокуса на настоящата статия.

Паралелно с така заявената основна задача, предлаганата разработка се стреми да привлече вниманието и върху някои съпътстващи проблемни области като значението на вторичната номинация в усвояване на медицински език (Попова 1990, Дагнев и Сайкова 2011), границите на многозначността в терминологичния дискурс (Темерман 2000, Сейгър 1990), връзката на терминологичните системи с организирането на знанието (Алексиев 2011), оценката на езиковите компетенции в обучението на медици-бакалаври в моно и полилингвистична среда (Дагнев 2010).

В глобален план статията се вмества в границите на епистемологичния и дидактичен дискурс за ролята на специализираното познание в цялостната стратегия на изграждане на комуникативни умения. Във връзка с нейната аксиология академичното обучение на роден и чужд език в медицината все още остава „terra incognita”. Някои интересни опити в тази насока са изследването върху уменията за общуване на студенти чужденци на П.Къленикова (2011), опита за очертаване на граници на обема от специализирани знания, необходими при езиковата (в частност чуждоезиковата) подготовка на И.Икономова (2011), анализирането на релацията „лекар“ - „пациент“ при изграждане на „езика на разбирателство“ в разработката на Митърчева и Дагнев (2010). Във връзка с креативния компонент в езиковото обучение на студенти медици, статията на Д.Милиева и кол. (2011) е своего рода един от първите опити да се погледне на академичното писане като едновременно общоезиков и терминологичен феномен, както от монолингвистичен, така и от полилингвистичен ракурс.

Малко се прави по отношение на чистия дидактичен експеримент в медицинската педагогика. В тази област се откроява изследването на Е. Милиева и кол. (2012), свързано с фонетично-интонационните особености на гласните в прагматичен аспект. За съжаление, полеви изследвания от интердисциплинарен характер, третиращи терминологични въпроси в обучението по медицина няма, затова предложеният труд попълва една важна празнина.

Материали и методи

Изследването се опира на проведена анкета в края на пролетния семестър в първи и трети курс на студенти от специалността „Рентгенов лаборант“. Броят на анкетираните е общо 44, разделен по равно между двата курса. На информантите са зададени три задачи с ясно разграничени функции. Предварително задачите са съгласувани със специалисти в областта, помогнали за съставянето на миниглосар от 56 най-употребявани термини в процеса на обучение, отнасящи се до специфичния понятийен апарат в тази научна дисциплина. Анкетата не си поставя като пряка задача оценката на знанията на студентите информанти, а се обръща към дидактично-терминологичния аспект в ономазиологична и семантиологична перспектива.

Целта на първата задача е да определи способността на информантите да идентифицират понятия от най-специфичната терминологична система на областта (сърцевинната част) като подходът е ономазиологичен. За тази цел са предложени пет дефиниции, които трябва да бъдат разграничени като принадлежащи само към тясноспециализираната терминологична система или такива, които не се отнасят единствено към нея. Този въпрос се основава на хипотезата, че различията на родово-видова основа се

възприемат адекватно. На плоскостта на семемата дефинициите съдържат ясно оразличени интегрални и диференциални семи (Попова 1999), които са предпоставка за идентификация.

Втората задача е поглед през призмата на семасиологичния подход като отново се изисква класифициране на понятия по родово-видов признак в две колони – принадлежащи само в сферата на тясноспециализираното знание и други, обозначаващи хиперонимно – хипонимни отношения между микро и макроразнообразиен терминологични системи. Така се тества припознаването на елементите като част (меронимно ниво) от цялото познание на термина – неговото съдържание (Попова 1990), както и идентификацията на вторичната номинация (метафоризация, метонимизация) като терминообразуващ принцип.

С третата задача вниманието се заостря по отношение на категорията „основно равнище“ на понятията (Рош 1978), третиращо формиране на категории, които са оптимални в рамките на когнитивната икономия. Специфичното при тази задача е предпоставката, че нивото на възприемане на образността е по основно от нивото на описания на функционалния механизъм. В конкретен план са предложени две дефиниции на устройство на два апарата и други две, описващи функционирането на последните. Задачата се свежда до това да се отстранят термините от съответната колона, които не принадлежат по признак. Следва да се отбележи, че във всяка от четирите колони има по шест термина, описващи или функция или устройство, като два от термините във всяка колона са разменени (не принадлежат на колоната).

Резултати и дискусия

Резултатите от данните в първата задача са доста противоречиви и до известна степен неочаквани. Открояват се три аспекта:

- дефинициите на устройства на апарати от тясноспециализирана терминологична лексика – част от най-базисната терминосистема в областта са разпознати от над 80% от информантите;
- резултатът при дефинициите на процеси от най-тясноспециализирана лексика е – противоречив. Те са разпознати от едната група – първи курс (75%) и трети курс (22%);
- дефинициите, не принадлежащи на системата от термини в областта, – са частично разпознати от едната група – III курс (43%) и във висока степен идентифицирани от другата група – I курс (86%).

Що се касае до втората задача, тук тенденцията от първата продължава:

- при термини, идентифицирани като сърцевинни (образувани с първична номинация), най-висок процент на очаквани отговори (съвпадащи с предварителните хипотези) и от двете групи, получават тези термини, свързани с устройството на апарати (общо 77%). Термините с функционални характеристики като денотативна стойност са открити в по-голяма степен от информантите от I курс като процентното съотношение е 55% : 24%. Като извод може да се заключи, че и двете групи не показват високо ниво на диференциация на термините;
- голям брой несъответствия се получават при термините, формирани при вторична номинация. При необходимостта от класификация на терминологична лексика с по-широко значение и двете групи се затрудняват категорично да определят понятийната принадлежност. При термините от сродни медицински области (рентгенология, анатомия) процентът на разпознаване е много висок (80% за I курс и 77% за III курс), но при процесите (терминосистеми от сфери, сродни с рентгенографията като

фотографските), резултатите на информантите от първи курс отново се оказват по-близо до очакваните отговори - 67%, сравнено с трети курс 34%.

Данните от третата задача в анкетата доказват предварително заложената хипотеза по отношение на общото ниво като превесът на по-висок процент очаквани отговори е при информантите от I курс. Задачата използва ономаσιологичен подход при определяне на интегралните и диференциращи семи, отнасящи се до дефиниции за устройство и функция:

- Първа колона (дефиниция - устройство на апарат) средна до висока степен на положителна идентификация - общо 82% I курс и 44% III курс;
- Втора колона – (дефиниция – функция на действие на апарат) сравнително ниска степен на идентификация от информантите от III курс (34%) и средна за I курс (54%);
- Трета колона – (дефиниция – функция на апарат чрез предикация) ниска степен на разпознаване и от двете групи (малко по-висок процент за първи курс), съответно стойностите са 27% - III курс, 39% I курс;
- Четвърта колона (дефиниция – функция на апарат чрез предикация) – средна до висока степен на идентификация като първи курс отново показва по-висок относителен процент. Съответни стойности; 3 курс - 52%, I курс – 81%.

Възможно обяснение на по-високия процент очаквани отговори в четвъртата колона е съвпадането на дефиницията с предварително изучаваната за този апарат (гайгеров брояч), за разлика от дефиницията в третата колона (рентгенов апарат), която не е взета от изучаван учебник.

От получените резултати могат недвусмислено да се направят следните изводи:

- В общ план се констатира, че отграничаването от студентите на най-тясноспециализирана терминологична подсистема има частичен успех. По-лесна се оказва идентификацията на понятия, свързани с устройство на апаратите, поради техния образен характер, както и на основание на придобития при работа опит. При описание на процеси, засягащи операционални-епистемни аспекти, познанието на студентите е несистемно.
- Трудността при отсяване на сърцевинната подсистема, може би, е факт поради недостатъчното познание на денотативните елементи на дефинитивността като интегрални и диференциращи семи, както и конотативните валенции при вариабилност на езиковата репрезентация на термините (явлението синонимия в терминологията) съобразно тяхното съдържание.
- Многоаспектността на термините, конституиращи в частност конкретната терминологична система, остава до голяма степен неразбрана от студентите, един вид „недешифриран код“, явяващ се пречка за определянето на сложната природа на полисемантичните асоциативни вериги, опосредстващи релацията: общоупотребима лексика – терминологични понятия.
- В конкретния план на процеса на обучение има ясна тенденция на регресия спрямо курса. Този факт се основава вероятно на предположението, че базисните понятия се усвояват на един по-ранен етап на подготовка, който не се надгражда впоследствие. Множеството допълнителни предмети, които се изучават в различните етапи на обучение определено не конституират една цялостна система от знания, инкорпорираща по-широкопонятиятните термини с по-тясноспециализираните.

Заклучение

Изследването на понятийно – езиковите аспекти в дидактичен план е до голямо степен непроучено в съвременната терминологична наука в България, което осмисля разработки като настоящата. За да може да се изследва материята в дълбочина обаче са необходими още много проучвания дори и в тематично ориентираната област на рентгенографията, за да могат да се направят по-категорични изводи по отношение на дидактичния и терминологичен процес в обучението на студентите от тази дисциплина.

Библиография

1. Alexiev, B., 2011. Knowledge-oriented terminology. Sofia, 2008
2. Cabré, M.T., 2003. Theories of Terminology. Terminology, 9(2), 163–199
3. Rosch, E., 1978. Cognition and Categorization. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum
4. Sager, J., 1990. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam, Philadelphia, 1990.
5. Temmerman R., 2000: Towards New Ways of Terminology Description: the Sociocognitive Approach. Amsterdam, Philadelphia, 2000.
6. Дагнев, И. 2010. Особенности при преподаването на английски за специфични цели на студенти по медицински специалности. Сборник Плевен, том 2, 493-496.
7. Икономова, И., 2011. Специализирани знания и преподаване на чужд език за специални цели. Сборник ДЕСО, 63-71.
8. Къленикова, П., 2011. Възможности за разнообразяване и обогатяване на комуникативните умения на студенти чужденци. Сборник ДЕСО, 154-171.
9. Милиева Д, И. Дагнев, Е. Кискинова, Т. Василева 2011. За авторския контрол в академичното писане. Сборник ДЕСО, 118-136.
10. Милиева Е., Д. Милиева, И. Дагнев, Х. Желязков 2012: Промяна в честотния диапазон на гласните група фрази – релевантна интонационна характеристика в процеса на преподаване. СУБ – Благоевград, Том 6, част 2, 135-141.
11. Митърчева И., И. Дагнев 2010: Езикът на болката.. СУБ, 218-222.
12. Попова, М., 1990. Типология на терминологичната номинация. София, 1990.
13. Попова, М., 1999. За езиковата мотивираност на термините. – Във: Въпроси на българската терминология. АИ „Проф. Марин Дринов“, София, 5-94
14. Попова, М., 2012. Теория на терминологията. ИК „Знак‘94“. Велико Търново 2012